
VITTEPRAETJE

ISSN 1386-1484

*Zegel van de kooplieden van Harderwijk uit 1263.
Randschrift: "sigillum burgensium de herderewich"*

kwartaalblad van

HERDEREWICH

de oudheidkundige vereniging
van Harderwijk en Hierden

56e jaargang, nr. 2

juni 2004

In dit nummer:

Oroep voor aanvulling bestuur	pag. 2
Gevraagd: Hoofddistributeur Vittepraetje	pag. 2
Oroep betaling contributie	pag. 2
Belgenkamp (verslag lezing)	pag. 3
Post uit Belgie	pag. 13
Onderscheiding Joop Kooiman	pag. 14
Foto impressie excursie	pag. 16
Muntslag in Harderwijk (aflevering 14)	pag. 17
Van alles wat ver-EEUW-igd (21)	pag. 21
Harderwiekers en/of Hierders (19)	pag. 27
Notulen Jaarvergadering	pag. 33
Samenstelling bestuur en werkgroepen	pag. 35

OPROEP

Van de voorzitter:

Wie volgt ?

Op de algemene ledenvergadering jl. deelde ik de leden mee dat Herderewich ziek was. Als je het jaar- en het financieelverslag doorleest zou je dit niet verwachten, daarom hier een toelichting:

Herderewich lijdt aan bloedarmoede. Dit mag niet te zo lang blijven voortduren, anders heeft het schadelijke gevolgen voor de vereniging.

Twee vacatures in het bestuur, waarvoor een aantal keren een oproep in het Vittepraetje heeft gestaan, werden niet vervuld. Vooral de functie van secretaris kon niet langer vacant blijven.

Gelukkig meldde Piet Stellingwerf zich een paar dagen later om deze taak op zich te nemen. Op de bijeenkomst van 7 september a.s. zal hij door het bestuur aan de leden worden voorgedragen.

Er blijft nu nog een vacature open.

Volg het voorbeeld van de heer Stellingwerf, zodat het bestuur na de vakantie weer op volle sterkte is. Schroom niet.

Gevraagd: hoofddistributeur

Vanaf 2001 heeft **Gerrit Berends** zorggedragen voor de distributie van het Vittepraetje naar de bezorgers.

Gerrit heeft aan het bestuur te kennen gegeven dat hij het dit jaar voor het laatst doet.

Wie van de leden wil deze taak op zich nemen? Informatie kunt u bij Gerrit Berends verkrijgen.

Van de penningmeester

Oproep betaling contributie

Bij het maartnummer van ons kwartaalblad was een acceptgiro voor de contributie bijgesloten.

Veel leden hebben hun contributie daarmee inmiddels betaald. Onze hartelijk dank.

Echter een te groot aantal **100 leden moet nog betalen.**

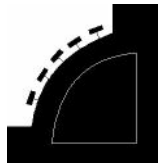
Mocht u géén acceptgiro hebben ontvangen wilt u dan de verschuldigde contributie voor dit jaar, van € 16.= overmaken op

giro 303 61 92

ten name van

Oudheidkundige Vereniging HERDEREWICH

Uw penningmeester bedankt u bij voorbaat!

Namens de Oudheidkundige Vereniging Herderewich heet de voorzitter N.C.R. de Jong de vele aanwezigen welkom, in het bijzonder dhr. A.L. Reijngoudt die ons over de aanwezigheid van de Belgen in Harderwijk in de periode 1914-1918 zal vertellen.

Aanleiding voor dit onderwerp:

Op 28 juni a.s. is het negentig jaar geleden dat de Oostenrijkse troonopvolger Frans-Ferdinand en zijn vrouw in Sarajewo werden vermoord.

De strijd ontbrandde tussen de Centralen en de Geallieerden. De eerste Wereldoorlog was een feit.

Nederland bleef neutraal in deze strijd.

De Duitsers vroegen om "vrije doortocht" door België en Luxemburg om Frankrijk te kunnen aanvallen. Luxemburg stemde toe, België niet.

De Duitsers waren boos op de Belgen: "Waarom gaan ze niet uit de weg voor een stoomwals...."

Op 4 augustus 1914 vallen de Duitsers België binnen. Op 16 augustus valt Luik. De Duitsers zijn bang voor Belgische sluipschutters. In de eerste weken van de oorlog worden veel onschuldige burgers gedood. Leuven wordt in een tijd van zes dagen platgebrand. "De Hunnen zijn terug", wordt er gezegd over deze Duitse furie. Men vraagt zich af of de Duitsers afstammen van "koning Attila of van Goethe".

Resultaat: een doodsbanige Belgische bevolking die op de vlucht slaat naar het zo dichtbijge neutrale Nederland.

De Duitsers willen met een boog naar Frankrijk. De Belgische militairen te Antwerpen krijgen opdracht de Duitsers in de flank aan te vallen.

De Duitsers, geïrriteerd door dit verzet, richten zich op Antwerpen en op 11 oktober 1914 volgt de overgave van deze stad.

De Belgische soldaten krijgen geen duidelijke orders. Wat moeten ze doen? Er zijn drie mogelijkheden:

- * zich overgeven en in Duitse krijgsgevangenschap gaan
- * vluchten tot over de IJzer, naar het nog niet bezette gedeelte van België
- * of vluchten naar het neutrale Nederland.

40.000 Militairen kiezen voor de laatste mogelijkheid.

Zij rekenen op een warme ontvangst in Nederland, echter.....Nederland is, vanwege de neutraliteit, verplicht de militairen te interneren, zodat ze niet terug kunnen naar België.

De militairen worden ondergebracht in een kamp in Amersfoort en in Harderwijk. Het kamp in Amersfoort wordt "Kamp Zeist" genoemd en het ligt op grondgebied van de gemeente Soest.

Het kamp in Harderwijk.

In een paar dagen worden 13.000 militairen toegevoegd aan de 7500 inwoners van Harderwijk. In eerste instantie brengt men ze onder in de kazernes van de stad en in de Grote Kerk. Al snel wordt een tentenkamp ingericht om de gevluchte soldaten te herbergen.

Er ontstaat chaos bij de administratie. Veel soldaten maken van die chaos gebruik om weer terug te vluchten naar België. Zij hadden zich de ontvangst in Nederland heel anders voorgesteld.....

Leefomstandigheden

De miserabele gevoelens van de Belgen zijn van hun gezicht af te lezen. Zij kunnen niet terug, worden opgesloten als misdadigers, zitten achter prikkeldraad, worden voortdurend bewaakt en verkeren in grote onzekerheid over hun eigen toekomst en die van vrouw en kinderen die achterbleven in België. Zij ontvangen geen enkel bericht uit het thuisland: “.....noch gunstig, noch ongunstig....”

Het zijn vooral de gewone soldaten die in de kampen worden ondergebracht. De officieren vinden onderdak bij particulieren in Harderwijk of in plaatselijke hotels.

De winter is in aantocht, dus moet er beter onderdak komen voor de soldaten. Samen met de geïnterneerden wordt hard gewerkt aan een barakkenkamp. Dit kamp verrijst halverwege tussen Sonnevand en de stad, ten zuiden van de huidige A28.

In het Stedsmuseum Harderwijk is een maquette van dit barakkenkamp te zien. De maquette is gemaakt door drie geïnterneerde Belgen. De barakken zijn 51 x 13 meter. In elke barak is plaats voor 250 man. Men heeft alleen een eigen slaappleats. De balken dienen als kast voor de persoonlijke bezittingen. Er is geen verwarming in de barakken. De toestanden zijn vreselijk onhygiënisch en het brandgevaar – de barakken zijn van hout – is levensgroot. Er is veel last van groot en klein ongedierte. Het vangen van ratten is een welkome aanvulling van de dagelijkse soldij van 10 cent per dag per man. Elke gedode rat levert 2½ cent op.

Het is moeilijker om je tegen vlooiën en luizen te verdedigen. Je kunt je matras verbranden, maar dan heb je geen slaappleats meer.

Veel slachtoffers sterven tijdens de epidemie van de Spaanse griep aan het eind van de oorlog. Totaal overlijden 553 van de 30.000 Belgen aan ziektes.

Levensbehoeften

De vergoeding voor het eten van elke dag is 40 cent per man. Daarvoor krijgen de soldaten echt Hollands eten: erwtensoep met spek of bruine bonen met spek. Al snel hebben de Belgen daar hun eigen naam voor: “Beton Armé”. Ze missen het eigen voedsel van thuis.

De Belgische minister van Oorlog adviseert om de Belgen zelf in te schakelen bij de bereiding van de maaltijden. De keuken is een primitieve ruimte met grote kookketels.

Ook worden de geïnterneerden aangemoedigd om tuinen aan te leggen in de kampen waar ze hun eigen groenten kunnen verbouwen.

De Nederlandse regering geeft elke soldaat een soldij van 10 cent per dag. Hiervoor kunnen ze rookwaren en andere zaken kopen bij de kiosk in het kamp. Gedurende de hele interneringsperiode is die vergoeding 10 cent per man per dag gebleven, terwijl de inflatie de prijs van de artikelen opdrijft tot het 6-voudige. De Belgische regering geeft geen aanvulling op de soldij. Nederland mag, na afloop van de oorlog, de gemaakte kosten wel declareren bij België.

Oud-minister Staal (Nederland) spreekt de historische woorden dat de vluchtelingen geen luxe leven hoeven te leiden " maar gebaat zijn bij uiterste strengheid".....

Bezigheden

De geïnterneerden moeten hun bezigheden hebben. Ze mogen overdag niet in de barakken verblijven, maar moeten een heenkomen zoeken in de kantine of wat daar voor door moet gaan.

Een bezigheidsprogramma wordt opgezet:

1. marcheren

Deze bezigheid kweekt "krijgstucht, saamhorigheid en eenen opgewekten geest aan". De soldaten moeten meedoen, maar ze hebben wel een keus: marcheren onder gewapende begeleiding, zonder muziek of marcheren zonder gewapende begeleiding met muziek. Het zal niemand verbazen dat velen voor het laatste kozen.

2. culturele activiteiten

zoals: toneel spelen, film kijken, muziek maken, bibliotheek.

De schouwburg biedt plaats aan 1200 toeschouwers.

Hierin geven de kampbewoners opvoeringen van "Carmen" en "La Bohème", hier treedt "Pisuisse" op. Het theater heeft tot 1941 in Harderwijk gestaan. Toen is het afgebrand. Een plaatselijk comité onder leiding van burgemeester Kempers zamelt boeken in, vnl. oude boeken, die aan de geïnterneerden ter beschikking worden gesteld.

In het kamp komt ook een echte bioscoop Dit zorgt weer voor scheve gezichten bij de Harderwijkers, want hier wordt film gekeken, zelfs op zondag.....

Théâtre du Camp d'Harderwijk

Troupe DE NÉVRY

Sous les Auspices de Mr. le 1er Lieutenant
BRONDGEEST VAN AMSTEL.

Ce Bon Mr. ZOETEBEEK

Vaudeville Bruxellois en 3 actes de M^ll^{es}. VAN ROIJ et BAJART

Madame Zoetebeek	Mme ONDRET.
Marie	ROUSSEAU.
Lili	A. CLAES.
Le Comte de Babras	Mr. MERCIER.
Jefke	RASSON.
Geerezat	BELLEYN.
Jean	LANDRESSE
Durandal	DE WERCHIN.
Le Cocher	ROUSSEAU.
Stikkelmans	HARVENGT.
Le Concierge	JAMINÉ.
Simon	TOTAH.
Le patissier	HUIJGENS.

Mr. CHARLAUX dans le rôle de „Charlotte.”
et Mr. H. DE NÉVRY dans Mr. Zoetebeek

Orchestre sous la direction de Mr. POLFLIET.

Régisseur: CHARLAUX.

Vestiaire à la disposition du public.

3. sport en spel

In het Harderwijkse kampblad INTER NOS REVUE, dat in twee talen verschijnt: het Vlaams en het Waals, wordt in de eerste editie op 1 juni 1916 geschreven: "sport onderhoudt ons lichaam en bewerkt eenen gezonden geest". Velen houden zich dagelijks bezig met gymnastiek, atletiek, dammen, schaken, voetballen, wielrennen, kaatsen, etc. Opvallend is hierbij dat de Walen zich vooral toeleggen op het kaatsen, terwijl de Vlamingen zich richten op voetballen en wielrennen. Voor de laatste tak van sport legt men zelfs een heuse wielersbaan aan. Overigens beperkt het verschil tussen Vlamingen en Walen in Harderwijk zich alleen hiertoe. In Nunspeet is dat onder de burgervluchtelingen wel anders. Iets wat door de Nunspeters niet echt wordt begrepen: "Het zijn toch dezelfde vluchtelingen uit hetzelfde land?"

Velodrome Belgenkamp , gefotografeerd door C. Du Houx 1918

4. onderwijs

Veel Belgische militairen zijn analfabeet. 175 per 1000. De internerings-tijd is heel geschikt om hier wat aan te doen. Niet alleen de basisvaardigheden als lezen en schrijven leert men aan, er is ook algemeen vormend onderwijs en beroepsonderwijs. Vooral de laatste vorm van onderwijs is een groot succes in het kamp. Veel soldaten oefenen metaalbewerking, houtbewerking, steenbewerking, textielbewerking en kunstnijverheid.

In het Stadsmuseum Harderwijk zijn nog enkele prachtige voorbeelden van deze houtbewerking te zien.

In het kamp in Amersfoort vestigt men in 1915 de Universit   Belge d'Amersfoort. Deze universiteit heeft maar een paar maanden bestaan. Als de geïnterneerden meer bewegingsvrijheid krijgen, ook buiten het kamp, kunnen ze colleges volgen aan de Nederlandse universiteiten.

Werk

Tewerkstelling is natuurlijk het allerbelangrijkst in de strijd tegen de ledigheid. Er volgt tewerkstelling binnen het kamp, maar ook daarbuiten bijvoorbeeld op het gemeentehuis van Harderwijk of bij boeren en tuinders. *Er zijn een aantal voorwaarden bij de tewerkstelling:*

- men mag niet vluchten naar het moederland;
- met groepen van 5 personen of meer moet bewaking mee;
- de belangen van de Nederlandse arbeider mogen niet geschaad worden.

Eind 1915 werken 10.000 geïnterneerden buiten de kampen.

Aan het eind van de oorlog kan 2/3 deel van de geïnterneerden in eigen onderhoud voorzien.

Velen vinden ook werk in de kolenmijnen in Limburg. Hoewel deze werkplek dicht bij België ligt, verkleint men de wens om te ontsnappen, door de soldaten toe te staan vrouw en kinderen te laten overkomen. Gezinshereniging dus.

Gezinshereniging

Ook voor de geïnterneerden in Harderwijk is gezinshereniging mogelijk. Vrouw en kinderen moeten worden ondergebracht. Dat gebeurt vaak bij particulieren, waarbij de vrouw dan geacht wordt huishoudelijk werk te verrichten, om zo de huur te betalen.

In Harderwijk zijn twee passantenhuizen: vlak bij het station en aan de Vischmarkt. Deze passantenhuizen zijn bestemd voor tijdelijke huisvesting. Al snel moet er extra woonruimte komen om de gezinnen te huisvesten. In Harderwijk verschijnen twee "Belgendorpen": Heidekamp, vlak bij het interneringskamp en Leopoldsdorp dichterbij de stad toe.

De situering van Heidekamp aan de Beukenlaan stuit op bezwaren in de gemeenteraad. Het dorp is te ver van de stad, het is open voor de vele en koude winden en het staat te dicht bij het mannenkamp. Vrouwen en meisjes zouden niet veilig zijn. De bezwaren worden echter terzijde gelegd en Heidekamp verrijst.

De huizen in de dorpen zijn klein. Vaak zijn het   nkamerwoningen. De man gaat overdag naar het kamp. 's Avonds en in zijn verloftijd kan hij zich bij vrouw en kinderen voegen. Zij moeten zich dan wel onberispelijk gedragen. Na een klacht van burgemeester Kempers worden Nederlandse

militairen ingezet om te patrouilleren in de stad. Er komen regels: men mag niet zingen op straat en niet dronken over straat gaan.

Het enige echt grote incident vindt plaats op 17 januari 1917.

Het zevenjarige meisje Woutje van de Velde wordt vermoord aangetroffen.

De schuldige moet in het Belgenkamp gezocht worden. De geïnterneerden voelen zich zeer bezwaard over dit voorval.

Excessen blijven verder gelukkig een uitzondering. .

Het nog steeds bestaande graf van Woutje van der Velde

Hoe zien de Belgen Harderwijk?

Dhr. Reijngoudt is enkele uitspraken op het spoor gekomen in brieven:

- Harderwijk heeft een overwegend positieve bevolking. De mensen zijn wel stug, maar vroom en hardwerkend.
- Er waren in Harderwijk veel brave en behulpzame mensen op enkele uitzonderingen na.

In de Inter Nos Revue, die in twee talen verschijnt, staat in het Vlaams:

- Harderwijk was vuil en vies” in het Waals: “Harderwijk was vriendelijk en schoon.

De meningen waren dus wel verdeeld over Harderwijk.

In de Inter Nos revue wordt ook gewaarschuwd tegen huwelijken met

Harderwijkse meisjes. Onder andere de godsdienst vormde een grote belemmering voor gemengde huwelijken. In de hele periode zijn slechts 16 huwelijken gesloten tussen Belgen en Harderwijkers.

Politiek

De Belgische taalstrijd tussen Walen en Flaminganten is in Nederland ook onderwerp van felle discussies tussen de Walen en de Vlamingen. In het kamp heerst wantrouwen t.a.v. de Belgische regering.

Er volgen dissidenten.

De Flaminganten willen een betere erkenning van het Vlaams. Sommigen willen zich meer roeren. Ze eisen zelfs een zelfstandig Vlaanderen en willen dit bewerkstelligen met hulp van de Duitsers.

Het Frans moet verboden worden en Duits moet de tweede taal worden. Men onderscheidt de passivisten, die liever willen afwachten hoe één en ander zich ontwikkelt, en de activisten die direct gelijkstelling willen afdwingen.

De Nederlandse professor Gerritson, pseudoniem van de dichter Geerten Gossaert, kiest min of meer partij voor de Flaminganten.

Dan zijn er ook nog de socialisten onder de Belgen. Door hun stellingname roepen zij verzet op.

De Nederlandse regering gedooft de socialisten en de Flaminganten en dat leidt weer tot irritaties bij de Belgische regering. In België gaan zelfs stemmen op om na de oorlog stukken van Nederland, zoals Limburg en Zeeuws-Vlaanderen te annexeren.

Na de oorlog.

Op 11 november 1918 is de oorlog voorbij. Nog steeds worden elk jaar op de elfde van de elfde maand de oorlogsslachtoffers herdacht door de Engelsen. Als blijk van herdenking draagt men die dag een klaproos (poppy) n.a.v. het gedicht over de "poppies die bloeien in Flandres fields".

Begin december van dat jaar vertrekken de meeste Belgen weer naar hun vaderland. Minister Franck, die als burgemeester van Antwerpen de stad overgaf aan de Duitsers, verwelkomt hen hartelijk. Hij prijst hun keuze voor internering in plaats van krijgsgevangenschap.

De frontstreep, een militaire onderscheiding, wordt hen in het vooruitzicht gesteld. Echter de meeste geïnterneerde soldaten krijgen deze onderscheiding niet, evenmin als een uitkering. De meeste officieren krijgen deze onderscheiding wel.....

De geïnterneerden voelen zich tot op de dag van vandaag achtergesteld, zowel in moreel als in financieel opzicht. Het geld wat ze gespaard hebben in Nederland wordt niet uitgekeerd. De uitbetalingen komen pas veel later

op gang, ten gevolge van een administratieve chaos.

Op 31 mei 1921 vindt de laatste uitbetaling plaats. Het overgebleven gespaarde geld verdwijnt in de Nederlandse schatkist. En dan is daar natuurlijk de rekening die de Nederlandse regering presenteert voor de opvang en de verzorging van de 30.000 Belgen in de periode 1914-1918. De hoogte van de rekening bedraagt 53 miljoen gulden + 6 miljoen gulden rente. België beschouwt de presentatie van deze rekening als een provocatie en weigert in eerste instantie te betalen. In 1923 doen ze het voorstel aan Nederland om de kosten samen te delen. Uiteindelijk vindt de volledige betaling pas in 1937 plaats. Voor de opvang van de burgervluchtelingen, o.a. in Nunspeet, wordt niets in rekening gebracht.

Herinneringen aan deze tijd.

Er zijn nog een paar zichtbare herinneringen aan deze bijzondere tijd.

- Het monument in Amersfoort bij de Stichtse Rotonde. Het is in 1917 gebouwd door geïnterneerden uit kamp Zeist in Amersfoort. Pas in 1938 kan het door koningin Wilhelmina en koning Leopold III onthuld worden. Nu is de Beiaardschool gevestigd in de toren van het monument.
- In het Stedsmuseum Harderwijk bevinden zich de maquette van het Belgenkamp en voorwerpen die herinneren aan de beroepsopleiding die de vluchtelingen volgden.
- In Harderwijk is ook het Belgisch Militaire Ereveld op de begraafplaats aan het Oosteinde. Hier worden 349 namen vermeld. Er zijn 225 grafstenen en 124 namen staan op een aparte steen. Veel Belgen overleden aan de Spaanse griep.
- Op dezelfde begraafplaats is ook het graf van de 7-jarige Woutje v.d. Velde.
- In Staverden herinnert een bank aan de Belgische periode. Daar staat ook de ontspanningszaal die gebouwd is van een barak van het voormalige Belgenkamp.
- De heer Reijngoudt heeft ook contact gehad met een boer uit Ermelo, dhr. Eibert Bos. Naast zijn boerderij "De Rode Schuur", staat de "Zwarte Schuur", die gebouwd is met hout van het Belgenkamp.
- In het voormalig tuinhuisje van dhr. A. Foppen aan de Frisialaan waren wandschilderingen te zien die herinnerden aan het Belgenkamp.

In januari ontving Herderewich een brief van Rik Sohier uit Poperinge (België) waarvoor onze waardering. Zijn vader, Remi Sohier, was in de Eerste Wereldoorlog geïnterneerd in Kamp Zeist.

In een brief laat Remi aan zijn legervriend Serafien Claesz, geïnterneerd in Harderwijk, weten dat hij uit Nederland wil vluchten. Sohier was douanier en vreesde na de oorlog als deserteur beschouwd te worden. In Le Havre, de zetel van de Belgische regering, was een grote hetze tegen de 40.000 gevluchte Belgische militairen aan de gang. Claesz belooft steun aan Sohier als er later (na de oorlog) moeilijkheden zouden zijn. Op 15 mei 1915 verblijft Sohier nog in Kamp Zeist. Hij vlucht via Engeland met valse papieren naar Frankrijk en wordt daar aangesteld als hulprijkswachter. In zijn legerrapport staat dat hij op 15 april 1915 is gevlucht. Waarschijnlijk heeft hij een maand eerder opgegeven, omdat men dan beschouwd werd als zoekend naar zijn eenheid.

Tijdens zijn verblijf in Nederland is Remi Sohier door onder meer de Vlaamse kunstschilder Rik Wouters en de journalist Karel van Wijnendaele sterk Vlaams bewust geworden.

Dit bewustzijn werd vooral gevoed doordat de soldaten in kamp Zeist hoofdzakelijk in het Frans gecommandeerd werden. Rik Wouters schreef dat bij de opstand in kamp Zeist de Walen de rellen uitlokten en dat de Vlamingen, die er achteraf bijkwamen werden gedood. Bij deze opstand kwamen acht Belgen om het leven. Zes zijn begraven op het Belgische Militair Ereveld te Harderwijk. Twee zijn herbegraven in België.

Een aan ons gestuurde foto is waarschijnlijk in Harderwijk genomen. Op de foto staan Remi Sohier (links) en Serafien Claesz (rechts). Remi stuurde deze foto als eerste levensteken uit Holland naar zijn vrouw.

Koninklijke Onderscheidingen op donderdag 29 april 2004

Joop Kooiman, lid van onze vereniging, werd mede voor zijn verdiensten voor Herderewich geridderd.

V.l.n.r. Aafke, Joop, Burgemeester de Groot

Foto H. ter Hoeve

Fragment uit de speech van de burgemeester:

.....”De gemeentearchivaris van onze stad heeft de heer Kooiman voorgedragen. Gelukkig heb ik in het verleden vele boeiende teksten van de hand van de heer Van Hell gelezen zodat ik in staat was zijn handschrift te ontcijferen. De heer Van Hell wees erop dat de heer Kooiman zes jaar geleden de erespeld van de gemeente Harderwijk had ontvangen. Niet alleen vanwege zijn reeds gedane arbeid voor de gemeenschap, maar vooral ook als aansporing om vooral door te gaan. Ik las het in het Schilders Nieuwsblad van 18 september 1997. In 1998 verscheen “De Calicotfabriek van W.Averink te Harderwijk” door J.H.H. Kooiman. Hoe ging hij door? Dat staat in het voorwoord: “Tot slot dank ik mijn echtgenote Aafke Ritsema voor het geduld dat zij een jaar lang heeft opgebracht. Daardoor was het mij mogelijk om vele uren ongestoord door te kunnen

brengen in archieven en achter de tekstverwerker om zodoende dit werk tot stand te brengen”.

Op 3 december 2001 ontving ik uit handen van Professor Keverling Buisman de Kadastrale Atlas van Harderwijk. Een boekwerk met kaarten en een tekstboek vol toelichting en gegevens. Het eigenlijke werk, zoals het tekenen van de kaarten en het overnemen van de gegevens uit de kadastrale administratie anno 1832, werd gedaan door vrijwilligers. Voor de Atlas van Harderwijk waren dat Joop Kooiman en de gemeentelijk landmeetkundig medewerker Ed den Oudsten.

Bij de presentatie van het boek “Beelden, belicht en beschreven” keek ik om mij heen en merkte spontaan en naar waarheid op: “Veel van de mensen die er aan hebben meegewerkt kom je soms drie keer op een zaterdag tegen, terwijl ze belangeloos iets aan het doen zijn voor hun stad”. Kooiman was erbij.

Van 1984 tot 1994 als bestuurslid van de filmkring Noordwest Veluwe. Vijf jaar bestuurslid van de Stichting Catharinakapel. Bij de oprichting van Podium. Vanaf 1991 betrokken bij het Cultureel Centrum. De bevrijdingsplaquette op hotel Baars. De oudheidkundige Vereniging Herderewich. En als je hem niet ziet, zit hij als vrijwilliger in het archief. Vanaf 1998 bijvoorbeeld is hij doende alle krantenknipsels te digitaliseren.

Het Kapittel omschrijft hem als een burger die zich geruime tijd ten bate van de samenleving heeft ingespannen. Een man die werkzaamheden heeft verricht die voor de samenleving een bijzondere waarde hebben. Gelet op de aard, duur en uitstraling van de activiteiten wordt hij vandaag geëerd met de versierselen die behoren bij het Ridderschap in de Orde van Oranje-Nassau.

Ik besluit met de woorden van onze vorstin:

”Uiteindelijk komt het erop aan of mensen bereid zijn elkaar te dragen en te schragen”.

De decorandi hebben deze boodschap in de praktijk gebracht.

Namens onze Harderwijkse gemeenschap wens ik U allen geluk met uw welverdiende onderscheiding.

De Harderwijkse gemeenschap feliciteer ik met deze voorbeelden die navolging verdienen. Joop Kooiman: ridder!”

Mede namens het bestuur feliciteren wij Joop Kooiman van harte met deze onderscheiding.

Foto-impressie van de geslaagde excursie naar Amersfoort

In de boot, onder de eerste brug.

Museum Flehite

*Aandachtig publiek tijdens
de stadswandeling*

**Alle foto's zijn op het internet te zien op internet:
<http://home.hccnet.nl/k.c.uittien/excursie/index.html>**

In de voorgaande afleveringen van Vittepraetje hebben wij de allereerste munten op naam van Harderwijk beschreven en enkele daarvan afgebeeld. Het waren kleine zilveren muntjes uit de late Middeleeuwen, die in Harderwijk geslagen zijn tussen 1343 en 1378. Dit gebeurde in opdracht, respectievelijk van de Gelderse Hertog Reinoud II, diens weduwe Alianora (of Eleonora) en door de Utrechtse Bisschop Arnold van Hoorne. In opdracht van de Gelderse Hertog Willem I werd in Harderwijk - tussen 1379 en 1402 - nog tenminste één soort zilveren munten geslagen, te weten een "Groot" ter waarde van 4 Duiten, met op de keerzijde vermelding van de stadsnaam van Harderwijk.

Van de lange periode die daarna volgde zijn geen munten van Harderwijk teruggevonden en in die tijd waarschijnlijk ook niet geslagen, totdat in 1582 door Graaf Willem IV van den Bergh, die tevens stadhouder van Gelderland was, opdracht werd gegeven tot het slaan van munten in Harderwijk. Daarvan zijn een aantal grote zilveren daalders getoond. In de daaropvolgende aflevering is de definitieve overplaatsing van de Provinciale Munt naar Harderwijk in 1583/1584 beschreven en werd een in Harderwijk geslagen Nederlandse Rijksdaalder van de Provincie Gelderland afgebeeld.

Daarna zijn achtereenvolgens behandeld:

de vele in Harderwijk geslagen Gelderse koperen Duiten, de zilveren Stuivers en Dubbele Stuivers, de zilveren Schellingen, de zilveren Provinciale- en Nederlandse Guldens en tenslotte de Zilveren Ridder of Dukaton en de Zilveren Dukaat of zilveren Rijksdaalder van Gelderland. Vervolgens werden de Goudguldens, de enkele- en dubbele Gouden Dukaten en de Gouden Ridders behandeld.

Ter afronding van deze artikelenreeks worden nog een aantal fraaie gouden munten afgebeeld. Hoewel deze typen niet in Harderwijk werden aangemunt, zullen deze Hollandse- en Gelderse munten in onze oude handelsstad ongetwijfeld ook door de handen van de Harderwijkse kooplieden gegaan zijn. In de volgende aflevering wordt deze artikelenserie afgesloten met wetenswaardigheden over de Gelderse- en Harderwijkse muntslag tijdens de behandelde periode van de 14e eeuw tot en met 1806.

Gouden Leeuw - Hertog Eduard van Gelre - 1361/1371

ware grootte

Tekst: EDWARDVS DEI GRACIA
DVX GELRENSI S

Keerzijde: Gebloemd kruis met een D in het hart.

Zittende leeuw met een zgn. "pothelm" onder een gotische baldakijn.

(Gouden) Nobel - Hertog Willem I van Gelre (1377-1402)

Onder deze Hertog werd de Nobel geïmiteerd als zgn. Gelderse Nobel die ook als Halve Nobel werd geproduceerd, beiden thans van de allerhoogste zeldzaamheid. De naam van deze munt is afgeleid van het Latijn:

Nummus nobilis aureus = voortreffelijke gouden munt. Het betreft oorspronkelijk een Engelse gouden munt van bijna puur goud (95%) voor het eerst geslagen in 1344 ter herinnering aan de overwinning op de Fransen in de zeeslag bij Sluis.

ware grootte

Voorzijde:
de gekroonde koning (Eduard III) met wapenschild en getrokken zwaard, staand in een schip temidden van een golvende zee.

(Gouden) Angelot - Batenburg - Gelderland - 1562

Willem van Bronckhorst, Heer van Batenburg en Stein

Voorzijde:

St. Michaël die de draak doodt met een speer voorzien van een groot kruis.

Keerzijde:

Schip met wapen voor de mast met daarboven W - B ter weerszijden van het kruis op het wapenschild.

ware grootte

Tekst: SANCTVS MICHAEL ARCHANGEL = Heilige Aartsengel Michaël

Afgekorte Latijnse tekst:

MONETA NOVA AVREA BAT Ao LXII = Nieuwe gouden munt van Batenburg anno (1)562

De afbeelding op deze gouden munt is een imitatie van de Engelse gouden "Angel" (ter waarde van 2/3e Rozenobel) en werd zo genoemd naar de afgebeelde aartsengel Michaël. De draak die door de aartsengel wordt gedood, staat symbool voor de bijbelse Satan. Deze munt is afkomstig uit de muntvondst te Urk in 1995. Tijdens graafwerkzaamheden werden twee potten gevonden met in de ene gouden en de andere zilveren munten.

De munten bevonden zich in twee (gebroken) steengoed-kruiken uit het Rijnland van het zogenaamde Keulse type. De "schat" bestond in totaal uit 75 gouden en 37 zilveren munten, die een periode van 2 eeuwen omvatten: de oudste munt betreft een gouden Nobel uit Engeland welke geslagen is tussen 1413-1422 en de jongste een 4 Cruzados uit Portugal, geslagen in de periode 1598-1621. Hieruit blijkt ook, dat men in die tijd nog geen Euro's nodig had, want veel verschillende munten uit meerdere landen waren gelijktijdig en langdurig in omloop aangezien de waarde werd bepaald door het gewicht en het gehalte aan edelmetaal.

Gouden Reaal - Graafschap Holland - 1545-1556

Keizer Karel V had ook de titel van Karel II, Graaf van Holland en hij was tevens Hertog van Brabant, maar op deze munt is ten onrechte vermeld dat hij Hertog (DVX) van Brabant en Holland was.

ware grootte

Voorzijde: Halflang, geharnast en gekroond borstbeeld van Keizer Karel V met het Rijkszwaard in de rechter- en de Rijksappel (globe) in de linkerhand.

Afgekorte Latijnse tekst voluit:

CAROLVS DEI GRATIA ROMANVS IMPERATOR HISPANIARVM REX DVX BRABANTIA Z HOLLANDIA = Karolus Rooms-Keizer bij de gratie Gods, Koning van Spanje, Hertog van Brabant en Holland.

Keerzijde: Wapen bestaande uit 16 kwartieren vóór de borst van de (2-koppige) Rijksadelaar.

Latijnse tekst: DA MIHI VIRTUTE(M) CONTRA HOSTES TVOS = Geef mij kracht tegen uw vijanden.

Hertogdom Gelre - Keizer Karel V

Ook voor het Hertogdom Gelderland is een dergelijke munt geslagen, maar zonder

ware grootte

vermelding van de naam Gelre, maar toch herkenbaar aan het **Gelderse kruisje** in het omschrift. Hiervan is een exemplaar bekend van gelijke grootte als van Holland en tevens het hierboven getoonde, prachtige exemplaar op een veel groter muntplaatje, dat van de hoogste zeldzaamheid is en zich bevindt in ons Koninklijk Penningkabinet en in dat van Frankrijk.

(Gouden) Rozenobel of Zonnenobel

Zoals hierboven over de herkomst van de Nobel is vermeld, stamt ook de Rozenobel van de Engelse munt af. Op de voorzijde is op het schip een roos aange-bracht waardoor de naam Rozenobel ontstond en op de keerzijde een zon die de naam Zonnenobel verklaart. In het latijn: Rosatus aureus = gouden (munt) met de roos of Nobilis rosatus = voortreffelijke (munt) met de roos.

In de 16e eeuw werd deze fraaie munt o.m. ook door het geslacht Van Arkel te Gorinchem in het Graafschap Holland geslagen

Rozenobel - Graafschap Holland - Gorinchem - 1585-1587

voorzijde
ware grootte

detail

keerzijde
ware grootte

In 1617 heeft de dichter, toneelschrijver en historicus P.C. Hooft geschreven: **“Die niet en heeft magh niet te werk gaen of ‘t rozenobels zou regenen”**, wat geen nadere toelichting behoeft en ook tegenwoordig zeker nog behartigenswaardig is.

Literatuur:

Nederlandse Munt N.V.: “Muntpers” - 1997

P. Verkade: “Muntboek” - Uitg. Schiedam 1848

Dr. H. Enno van Gelder: “De Nederlandse Munten” - Aula-boeken 213

A. Delmonte: “De Gouden Benelux” - Uitg. J. Schulman 1964

P.O. van der Chijs: “Munten van Gelderland - Heeren en Steden” - Uitg. 1853

Van alles wat ver-EEUW-igd (20)

G. Verwijs-ten Hove

Wat Harderwijkse kranten precies 100 jaar geleden berichtten.

"De snelheid van een automobiel kan duizelingwekkend zijn en geeft in dit opzicht een beeld van het gejaagde leven en den strijd om 't bestaan.

Oldsmobile uit 1904

Er schijnt geen tijd te zijn om stil te staan en op te merken wat men op zijn weg ontmoet. Dit bleek dezer dagen toen de bestuurder van zoo'n gevaarte op zijn reis van Putten naar Ermelo te Harderwijk aankwam, en daar vroeg hoever hij nog van Ermelo af was. Het gezelschap was Ermelo doorgereden, zonder het te zien." Aan de spelling is te

zien, dat dit stukje niet recent geschreven is, maar dat "De Harderwijker" zo het - in onze oge kalme - leven van 1904 beschrijft, is wel apart.

Als er sprake is van ongevallen wordt het gebruik van een fiets of auto toch wel als een risico beschreven. Een ongeluk met gewonden haalt soms de landelijke pers en wordt dan in de regionale krant overgenomen. In het Slingerbos komt een fietsend meisje ongelukkig ten val. Maar het water kan ook gevaarlijk zijn. Een 4-jarige jongen is Buiten de Bruggepoort in een sloot in de Wellen geraakt en de tuinman J. heeft een kindje van vrouw Van Z. uit de Friesche Gracht gered.

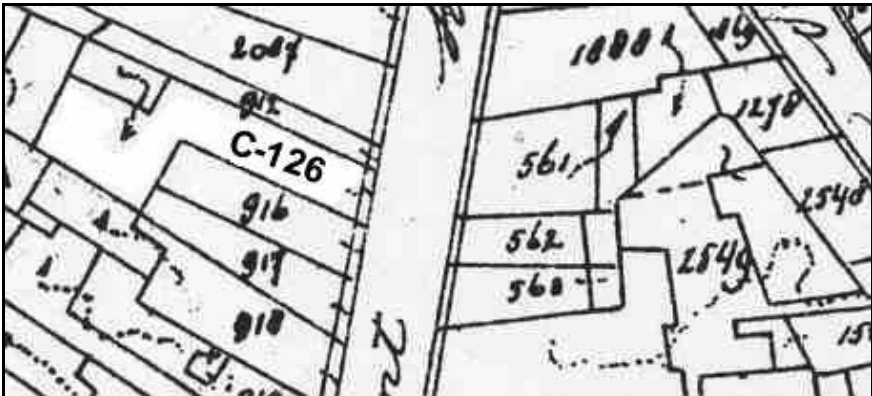
Ouderen krijgen zelfs schik in het voetbalspel, maar ook hier zit een ongeluk in een klein hoekje. Twee spelers zijn met elkaar in botsing gekomen, waarbij ene Van D. zo'n ongelukkige val maakte, dat een geroepen arts een verschoven knieschijf moest constateren. Het slachtoffer werd per rijtuig naar huis gebracht.

Een zekere M.v.Z. maakt een "goal", dwars door de ruit van een woning. De voetbalver. H.V.C. vraagt de gemeente een strook gemeenteweide - nabij het kruitmagazijn langs de Weibeek - te mogen pachten.

Er worden nog meerdere verzoeken ingediend, o.a. door de visserij voor de aanschaf (door de gemeente) van een baggermachine, zodat de schepen overal aan wal kunnen komen. Zo'n machine is nogal kostbaar,

maar de aanschaf zal nader worden bekeken als de havengelden verhoogd zijn, zo is het antwoord.

Jennigje Boonen, weduwe van B. Besselsen, vraagt toestemming voor de verkoop van sterke drank in het klein in het beneden-voorlokaal van de woning Luttekepoortstraat C nr. 126 en de tabaksfabrikant D.H.G. Kleber te Amersfoort wil een tabaksdrogerij oprichten op het perceel Catharijnesteeg E nr. 104A.

Wijk C huis 126 , nu Luttekepoortstr. 28, het koffie- en theewinkeltje v/h Taal

Op 1 april is de heer A. Greidanus, sinds vele jaren apotheker in de stad, op 65-jarige leeftijd overleden. Zijn weduwe, mevr. E.G. Greidanus geb. Breunissen Troost deelt mede dat zij de zaak zal voortzetten onder toezicht van een bevoegd apotheker. De overledene was actief in diverse besturen en commissies van openbaar belang en bij zijn overlijden nog in functie als kerkvoogd van de Hervormde Gemeente. Hierin wordt hij opgevolgd door de heer J.H. de Vidal de St. Germain.

De heer A.H.J. Stute bedankt als ouderling, terwijl over zijn oudste zoon, die in Veenendaal werkzaam is, wordt bericht dat hij benoemd is tot burgemeester van Colijnsplaat en Cats.

De Hervormde gemeente moet tegelijk twee voorgangers missen.

De oudste en jongste predikant hebben per 1 mei emeritaat aangevraagd.

Ds. Hattink is 53 jaar predikant geweest, waarvan meer dan de helft - 27 jaar - in Harderwijk. Ds. Moeton vertrekt na 5 jaar om gezondheidsredenen.

In de dienst van zondag 24 april besteedt Ds. Spijkerboer hier aandacht aan in de preek en een toespraak. Hij spreekt de wens uit dat Ds. Moeton nog zal herstellen en nog eens weer een gemeente zal kunnen dienen. De predikant neemt in een ingezonden brief afscheid van Harderwijk. Ook in het verenigingsleven zal hij worden gemist en dat geldt eveneens voor zijn

vrouw. In verband met hun vertrek naar Bussum wordt er erfhuis gehouden. Vervolgens wordt er in een lidmatenvergadering besloten de pastorie te restaureren. In de kerk is een "elektrische verbinding" aangelegd, waardoor het z.g. "spiegeltje" bij het orgel vervangen wordt door een bel: "door een enkelen vingerdruk van den Voorzanger weet de organist, dat hij met het voorspel kan beginnen."

Pastoor D.A.W.H. Sloet heeft zijn zilveren priesterfeest gevierd en zegt dank voor de ontvangen belangstelling. Een andere dankbetuiging is van het echtpaar Jan van Bijsteren/Francina Johanna de Vente, die op 19 april hun gouden bruiloft hebben gevierd. De echtelieden wonen in het Hervormde Oude Mannen-, Vrouwen- en Kinderhuis. Om daar zo'n jubileum te vieren is kennelijk apart, want er wordt nog teruggekeken naar 31 augustus 1903, toen het ook daar wonende echtpaar Foppen-Karssen een zelfde mijlpaal mocht bereiken.

Bij de politie zal brigadecommandant A. Oosterling vieren, dat hij 40 jaar in dienst van het rijk is, zo wordt aangekondigd. Later blijkt dat dit al bijna 50 jaar is. Hij is al op zeer jonge leeftijd in militaire dienst gekomen en heeft vervolgens nog 13 jaar bij het wapen der Marechaussee gediend. Nu is hij al weer 30 jaar veldwachter, waarvan 20 jaar in Harderwijk.

De commissaris van politie J.J.A. de Koning is tot opperbrandmeester benoemd.

De ambtenaren bij de belasting R.T. Pronk en J.A. Schaftenaar zijn bevorderd. Bij de Burgerlijke Stand wordt het aantal ambtenaren en de verdeling van de werkzaamheden geregeld.

Er zijn vier onbezoldigde en twee bezoldigde ambtenaren werkzaam. De openingstijden zijn dagelijks van 11.00 - 13.00 uur, m.u.v. de zondag en algemeen erkende Christelijke feestdagen, en daar-buiten uitsluitend op verzoek van belanghebbenden als de werkzaamheden niet tot de volgende dag kunnen wachten, zo wordt door B & W bekendgemaakt.

Andere bekendmakingen betreffen o.a. de herziene lijst van de ingezetenen die inkwartiering kunnen verwachten; de inschrijving voor de gemeenteweide; een actie waarbij gedurende de maand april een beloning van 5 cent wordt gegeven voor elke gevangen rat; de afsluiting van wegen en de te houden schietoefeningen vanaf diverse plaatsen, o.a. bij fort Harssens, Pampus en fort Erfprins te Den Helder.

Tussen de Rijksstraatweg en de Zoldersteeg zal de Engesteeg i.v.m. herstel van de bestrating enige tijd afgesloten zijn voor karren of bespannen voertuigen.

Bij het aanbrengen van gevangen ongedierte loopt het niet storm, want na een week staat de teller op 1 exemplaar. Later volgen er wat meer.

Op de gemeentewei zijn 187 koeien, 16 pinken en 6 paarden toegelaten, tegen resp. 200, 23 en 7 in 1903. Wie zonder inschrijving vooraf vee wil laten weiden is fl. 2.= (het dubbele tarief) aan inschrijfgeld verschuldigd. Midden april is te lezen, dat "dankzij het enigszins terughoudende weder" de vooruitzichten voor de fruitoogst zeer goed zijn, tenminste "als de nachtvorsten de gunstige stand niet bederven". Een oud weerrijmpje zegt:

"In juni veel regen,
komt wingert en bij ongelegen,
Dus behalve het nat nog tot beloning,
slechte druiven en weinig honing".

Daar het in juni op slechts 5 dagen geregend heeft, zijn er wat dit betreft nu goede vooruitzichten, m.n. voor de oogst van de zwarte bessen. Ook de landbouwers hebben geluk, want het gras staat er prachtig bij. Volgens de krant is het gras op de verpachtingen goedkoop geweest, maar toch heeft de verpachting van het gemeentegras op de Wellen fl. 1.711.= opgebracht (in 1903 fl. 1.464.=).

Er is zowel in de stad (Jodenkerksteeg) als daarbuiten een paar keer sprake van een beginnende brand. Het is een tamelijk droog seizoen en het akkermaalshout van landbouwer De Bruin vat zelfs twee keer vlam, op 19 en 21 april, de tweede keer vermoedelijk veroorzaakt door de trein vanuit Utrecht die om 12.09 uur in Harderwijk aankomt.

Over de vangst van ansjovis doen slechte berichten de ronde. Wel heeft de visser J. Jansen in de Zuiderzee een zalm van 22 pond gevangen. Het is nu toegestaan gebruik te maken van een pad door de Wellen, maar het is geen genot daar te vertoeven door de stank van een mestvaalt bij de Vischpoort en een breiachtige massa die afkomstig is van een garnalenkokerij. Van visser W.H. is 25 pond aal ontvreemd.

Ook de gemeente wordt benadeeld door de diefstal van ca. 30 stuks jonge fijne dennen van 30 à 40 cm hoog, die in het voorjaar langs de Grintweg van Harderwijk naar Leuvenum geplamt zijn.

De visser G.F. wordt voor de rechtbank in Zwolle gedaagd i.v.m. mishandeling van Hendrikus Nagelhout. Hij krijgt fl. 5.= boete of 5 dagen hechtenis. Ook de Harderwijker S.J.E. moet daar voorkomen i.v.m. mishandeling van de arbeider Jan Hut, eveneens te Harderwijk.

De oorzaak is "minnenijd" om een meisje met de naam Fennetje Tange.

In De Bilt is achter een hooiberg een vrouw aangetroffen, die geen tekenen van leven meer gaf. Nader onderzoek heeft aangetoond dat zij overleden is. Er blijkt sprake te zijn van verslaving aan het drinken van brandspiritus. Een halfvolle fles wordt bij haar aangetroffen. Een doortrekkend koopman heeft haar herkend als "Harderwijker Bet", hier bekend als Betje Koekee. De vrouw is het laatst gezien in gezelschap van een man die niet meer te vinden is, maar later in Amersfoort wordt aangehouden. Vermoedelijk is er sprake van misdaad. Uit de Burgerlijke Stand blijkt het te gaan om Liesabeth Francisca Coucke, 56 jaar oud, weduwe van Gerrit Gellekink.

D. van de Brink, hoek Friesche Gracht, waarschuwt per advertentie geen geld of crediet te verlenen aan mej. Volge van de Luttekepoort, daar de door haar gemaakte schulden niet worden betaald.

In de volgende krant verschijnt een protest, waarin de wed. K. van Daalen, de wed. A. Greidanus en de heren Melms, Huijer, Poel, Meulenkamp en L'Heureux protest aantekenen tegen de blaam die Van de Brink op de als eerlijk bekend staande mej. Volge heeft geworpen.

Ondanks een zieke man en de zorg voor haar drie kinderen heeft zij, hetgeen zij ons verschuldigd was, altijd betaald, zo wordt verklaard.

Bij de raad is een adres binnengekomen van R. van Aken met de klacht dat hij niet naar recht betaald is voor geleverd werk aan het gebouw van de gasfabriek. De raadsleden Van Daalem, Van Uchelen en Van Zalingen vormen een commissie die deze zaak moet onderzoeken. De gemeente besluit het buizenet van de gasfabriek uit te breiden naar de Friesche Gracht, die zo kan worden voorzien van gasverlichting. Verder wordt er nog gesproken over een bank in Huissen, die zeer goed werkt en de nodige winst maakt, waarvan een groot deel, vorig jaar wel bijna fl. 1.000.= in de kas van de gemeente gestort is. Dit zou in Harderwijk ook goed van pas kunnen komen.

Af en toe verschijnt er een advertentie, waarin nieuwe artikelen onder de aandacht worden gebracht, zoals closetpapier, rolgordijnen en kindewagens. J. Zikking in de Hondegardstraat heeft meer dan 25 nieuw model wagens in voorraad. Wuestman levert ansichtkaarten voor 3 cent (per twaalf 30 cent) en een aparte kaart "Groet uit Harderwijk", waaraan een soort doosje bevestigd is met daarin gevouwen 12 gezichten op Harderwijk, Ermelo, "De Essenburg" enz. De prijs van dit kunstwerkje is 35 cent. Hotel Zeezicht beveelt zich aan met "prettig zitje met de zomerdagen"; de pensionprijs is v.a. fl. 2.= per dag.

Tot slot nog een militair bericht: Op 17 mei zijn in Arnhem ingelijfd "ter korte oefening" de lotelingen Jan Hamstra Czn. en Arnoldus van Sloten (van lichting 1903) en Jacobus Schuring, Aalt Olofsen, Peter Petersen, Evert Zeeboer, Aart Mons en Jan Klaassen Pzn. van lichting 1904.

Droeger
bracht menigeen zijne waren
aan den man door
Op reis
te gaan en te venten van stad
tot stad en van dorp tot dorp.
Tegenwoordig
is dit niet meer noodig; men
kan thans gerust
thuis blijven en
zorge slechts in dit blad voort-
durend te
adverteeren.

Advertentie uit "De Harderwijker",
een uitgave van Wuestman, van zaterdag 20 februari 1904

Deze keer een Hierdense familie, die nog “maar” ca. 250 jaar in deze streken woont.

De eerste vermelding van een Haklander in Harderwijk duikt in 1766 op in de lidmatenregisters van de Hervormde Kerk. Daarin worden Johan Arnold Haklander en zijn vrouw vermeld als echtbaar afkomstig van Wilmeshagen (de naam is niet goed leesbaar). Zij bleken al één zoon te hebben.

Haklander's vrouw kwam echter van Garderen.

We weten dus niet precies waar de eerste Haklander geboren is. Ook de geboorteplaats van hun oudste zoon is niet goed te lezen.

Op 4 september 1779 kreeg “Johan Arnold Hacklender - van Sinre geboren - het klein burgerregt” en betaalde daar 30 gulden voor.

De oudste zoon, Johan Hendrik, trouwt in Harderwijk en krijgt er kinderen.

Hij moet naar Voorthuizen zijn gegaan, want toen zijn oudste zoon trouwde woonde hij daar en was er tolgaarder. We hebben noch zijn overlijden, noch het huwelijk van zijn ouders gevonden.

Van de zeven kinderen hebben, voor zover we weten, alleen de twee zonen nageslacht.

In het telefoonboek komt de naam 39 keer voor, waaronder 3 bedrijven. In Almere 2, Amsterdam 2, Arnhem 1, Barneveld 1, Ermelo 3, Garderen 1, Harderwijk 14, Hendrik Ido Ambacht 1, Hierden 2, Hulshorst 4, Oldebroek 1, Purmerend 2, Putten 2, 't Harde 1, Vierhouten 1 en Wezep 1.

AANZET TOT EEN GENEALOGIE HAKLANDER:

- I **Johan Arnold HAKLANDER (Hacklender)**, geboren te Sinderen(?), begraven op 18-11-1805 te Harderwijk.
Gehuwd vóór 1762 met **Beeltien Hendriks van MEERVELT**, gedoopt op 28- 5-1730 te Garderen, begraven op 31-7-1798 te Harderwijk, dochter van **Hendrik GERRITSEN** en **Aaltje JANS**.
Uit dit huwelijk:
  1. **Johan Hendrik** (zie II).
  2. **Jan Arnold**, gedoopt (Ned.Herv.) op 20-4-1767 te Harderwijk, begraven op 27-4-1767 te Harderwijk.
  3. **Johannes Arnoldus**, gedoopt (Ned.Herv.) op 26-6-1768 te Harderwijk, overleden op 25-9-1771 te Harderwijk.

II **Johan Hendrik HAKLANDER**, in 1824 tolgaarder te Voorthuizen, geboren op 19-9-1762 (volgens register Civique Harderwijk) Overleden na 1824.

Ondertrouwd op 13-9-1795 te Harderwijk, gehuwd voor de kerk 1-10-1795 te Harderwijk (Ned.Herv.) met **Hendrica WOERTMAN**, geboren op 1-5-1770 te Haarlem, gedoopt (Ned.Herv.) op 6-5-1770 te Haarlem, dochter van **Abram Fritz WOERTMAN** en **Catharina KUIPER**.

Uit dit huwelijk, geboren en Ned. Herv. gedoopt te Harderwijk:

1. **Catharina**, geboren 29-11-1795, gedoopt 3-12-1795.
2. **Alida**, geboren 5-9-1797, gedoopt 14-9-1797.
3. **Johan Arnold** (zie IIIa).
4. **Abraham** (zie IIIb).
5. **Beeltjen**, geboren 9-2-1804, gedoopt 19-2-1804.
6. **Cornelia**, geboren 18-10-1805, gedoopt 27-10-1805.
7. **Gijsbertha**, geboren 23-9-1809, gedoopt 8-10-1809.

IIIa **Johan Arnold HAKLANDER**, kleermaker, geboren op 15-5-1799 en gedoopt (Ned.Herv.) op 16-5-1799 te Harderwijk, overleden op 3-1-1870 te Harderwijk.

Gehuwd op 19-3-1824 te Harderwijk met **Cornelisje Martens GROOTHUIS**, geboren op 19-1-1796 en gedoopt (Ned.Herv.) op 24-1-1796 te Nunspeet, overleden op 28-10-1869 te Harderwijk, dochter van **Marten Jansen GROOTHUIS** en **Neeltje Arends DEKKER**.

Uit dit huwelijk, allen te Hierden:

1. **Levenloze dochter**, geboren, 11-3-1826.
2. **Levenloze zoon**, geboren 18-4-1827.
3. **Levenloze zoon**, geboren 27-4-1828.
4. **Levenloze zoon**, geboren 29-8-1830.
5. **Hendrik**, geboren 11-9-1831, overleden 10-3-1847.
6. **Marten**, geboren, 2-1-1835, overleden 21-6-1835.
7. **Marten** (zie IVa).
8. **Hendrikus** (zie IVb).

IIIb **Abraham HAKLANDER**, geboren op 12-1-1802 en gedoopt (Ned.Herv.) op 17-1-1802 te Harderwijk.

Gehuwd met **Gerritje BOUW**.

Uit dit huwelijk:

1. **Hendrik** (zie IVc).

IVa **Marten HAKLANDER**, landbouwer, geboren op 16-3-1836 te Hierden.
Hij vertrok in 1867 met zijn gezin naar Holland-Michigan.
Gehuwd op 15-5-1861 te Harderwijk met **Jentje TIMMER**, geboren op 9-2-1831 te Hierden, dochter van **Willem Hartgers TIMMER**, landbouwer, en **Reijntjen DIRKSEN**.

Uit dit huwelijk:

1. **Jan**, geboren op 25-1-1862 te Hierden.
2. **Willem**, geboren op 6-9-1863 te Hierden.
3. **Kornelis**, geboren op 24-5-1866 te Hierden.

IVb **Hendrikus HAKLANDER**, landbouwer, geboren op 21-6-1839 en overleden op 11-5-1920 te Hierden.
Gehuwd op 21-8-1867 te Harderwijk met **Aaltje WEBER**, geboren op 26-11-1837 en overleden op 27-6-1906 te Hierden, dochter van **Evert Hendriksen WEBER**, landbouwer, en **Jacobje HOP**.

Uit dit huwelijk, allen te Hierden:

1. **Cornelisje**, geboren op 17-5-1868 en overleden op 10-12-1943
Gehuwd op 23-jarige leeftijd op 8-7-1891 te Harderwijk met **Hendrik BOONEN**, landbouwer, geboren op 19-1-1862 en overleden op 19-3-1945, zoon van **Aalt BOONEN**, houtkoper, en **Gerritje ten HOVE**.
2. **Jacob** (zie Va).
3. **Heintje**, geboren op 27-5-1874 en overleden op 8-1-1961,
Gehuwd op 2-3-1904 te Harderwijk met **Gerrit JAGER**, landbouwer, geboren op 5-11-1876, overleden op 7-6-1949, zoon van **Hendrik JAGER** en **Petertje HOP**.
4. **Jacobje**, geboren op 25-4-1878. Gehuwd op 30-8-1905 te Harderwijk met **Evert HOP**, geboren op 3-1-1875, zoon van **Jan HOP**, landbouwer en **Evertje HOP**.
5. **Maasje**, geboren op 6-2-1880, overleden op 17-3-1880.

IVc **Hendrik HAKLANDER**, geboren op 6-10-1851 te Ede.
Gehuwd op 3-4-1886 te Ede met **Tonia REEBERGEN**, geboren op 21-4-1853 te Ede, dochter van **Cornelis REEBERGEN** en **Gerritje van AMERONGEN**.

Uit dit huwelijk:

1. **Abraham** (zie Vb).

Va **Jacob HAKLANDER**, landbouwer, geboren op 8-3-1873 te Hierden.
Gehuwd op 7-5-1902 te Harderwijk met **Gerritje BOERSEN**, geboren op 18-8-1879 te Hierden, dochter van **Willem BOERSEN** en **Gerritje REIJERSEN**.

Uit dit huwelijk:

1. **Hendrikus** (zie VIa).
2. **Willem** (zie VIb).
3. **Aalt**, geboren op 29-7-1908 te Hierden.
4. **Geertje**, geb. op 7-4-1911 en overleden op 8-9-1911 te Hierden.
5. **Gerrit**, geboren op 12-1-1913 te Hierden.
6. **Jacob** (zie VIc).
7. **Gerritje**, geboren op 19-3-1918 te Hierden.
8. **Jan**, geboren op 21-8-1920 te Hierden.
9. **Jacobje**, geboren op 23-5-1925 te Hierden.

Vb **Abraham HAKLANDER**, geboren op 3-10-1887 te Ede, overleden op 25-2-1967 te Ermelo.

Gehuwd op 4-6-1921 te Ede met **Roelovina BOS**, geboren op 18-2-1881 te Veenendaal, overleden op 25-1-1950 te Ede.

Uit dit huwelijk:

1. **Hendrik Antonie**, geboren op 18-7-1925 te Veenendaal.
Gehuwd op 14-7-1950 met **G. van RUISWIJK**.

Vla **Hendrikus HAKLANDER**, arbeider, geboren op 28-9-1902 te Hierden.
Gehuwd op 2-11-1927 te Harderwijk met **Willemina van ARK**, geboren op 23-3-1910 te Hierden, dochter van **Otto van ARK** en **Aaltje REIJERS**.

Uit dit huwelijk:

1. **Otto** (zie VIIa).
2. **Jacob** (zie VIIb).
3. **Gerritje**, geboren op 12-1-1931 te Hierden.
Gehuwd (1) op 30-9-1954 te Ermelo met **Bernard WILLEMSSEN**, geboren op 23-3-1931 te Amsterdam, overleden op 8-6-1959 te Baarn.
Gehuwd (2) op 22-2-1962 te Ermelo met **Gijsbert van DUINKERKEN**, geboren op 20-6-1939 te Baarn.
4. **Hendrikus** (zie VIIc).
5. **Aalt**, geboren op 16-10-1934 te Ermelo.
Gehuwd op 21-jarige leeftijd op 10-11-1955 te Oldebroek met **Hendrika Willemina van de STREEK**, geboren op 11-3-1934 te Oldebroek.
6. **Aaltje Willemina**, geboren op 5-11-1945 te Houtdorp.

Vib **Willem HAKLANDER**, chauffeur, geboren op 14-9-1905 te Hierden, overleden op 19-10-1997 te Harderwijk. Gehuwd op 16-11-1932 te Harderwijk met **Theodora uit de BOSCH**, geboren op 22-10-1909 te Harderwijk, dochter van **Teunis uit de BOSCH** en **Klaasje HAMSTRA**.
Uit dit huwelijk:

1. **Jacob** (zie VIId).
2. **Teunis** (zie VIle).
3. **Willem** (zie VIIf).
4. **Coenraad**, geboren op 13-5-1946 te Harderwijk, overleden op 10-1-1947 te Harderwijk.
5. **Coenraad**, geboren op 10-4-1948 te Harderwijk.
Gehuwd op 26-jarige leeftijd op 27-2-1975 te Harderwijk met **Aaltje T. SPOELSTRA**.

Vlc **Jacob HAKLANDER**, rijwielhandelaar en reparateur, geboren op 2-7-1915 te Hierden.
Gehuwd met **Mathilde van GOETHEM**, overleden te Harderwijk.
Uit dit huwelijk:

1. **Jacob Petrus**, geboren ca. 1948 te Harderwijk, overleden op 25-5-1980 te Harderwijk.

Vlla **Otto HAKLANDER**, geboren op 12-10-1927 te Hierden.
Gehuwd met **Jannetje ESSENBURG**, geboren op 23-1-1932 te Ermelo.

Uit dit huwelijk:

1. **Wilhelmina Gijsbertha**, geboren op 7-7-1952 te Speuld.
2. **Gijsbertha Aleida**, geboren op 24-7-1954 en overleden op 28-11-1954 te Speuld.
3. **Hendrikus**, geboren op 29-1-1958 te Speuld.
4. **Aart**, geboren op 30-8-1960 te Speuld.
5. **Jeanette Marianne**, geboren op 25-8-1962 te Speuld.
6. **Otto**, geboren op 3-8-1967 te Speuld.

Vllb **Jacob HAKLANDER**, geboren op 3-11-1928 te Hierden.
Gehuwd op 14-3-1957 te Ermelo met **Catharina Johanna van RHEE**, geboren op 28-10-1937 te Ermelo.

Uit dit huwelijk:

1. **Marianne**, geboren op 6-1-1956 te Ermelo.
2. **Ferdinand Nico**, geboren op 10-5-1958 te Ermelo.
3. **Elisabeth**, geboren op 27-9-1967 te Vierhouten.

VIIc **Hendrikus HAKLANDER**, geboren op 4-10-1932 te Hierden.
Gehuwd met **Maria Hendrika van ZOEREN**, geboren op 27-8-1936 te Ermelo.

Uit dit huwelijk:

1. **Wilhelmina**, geboren op 24-12-1956 te Ermelo.
2. **Heintje Johanna**, geboren op 18-6-1963 te Ermelo.

VIIId **Jacob HAKLANDER**, geboren op 29-3-1933 te Harderwijk.
Gehuwd (1) op 30-9-1959 te Ermelo met **Everdina FOPPEN**, geboren op 2-1-1939 te Ermelo, overleden op 5-11-1961 te Harderwijk, dochter van **Thijs FOPPEN** en **Jannetje de VROOM**.
Gehuwd (2) met **Nelletje BOSMAN**.

Uit het eerste huwelijk:

1. **Theodora**, geboren op 14-3-1961 te Ermelo, overleden op 5-11-1961 te Harderwijk, begraven te Harderwijk.

VIIe **Teunis HAKLANDER**, geboren op 14-12-1934 te Harderwijk.
Gehuwd op 7-5-1958 te Harderwijk met **Lubbertje RAAIJEN**, geboren op 24-8-1935 te Harderwijk.

Uit dit huwelijk:

1. **Jan**, geboren op 8-2-1961 te Harderwijk.

VIIIf **Willem HAKLANDER**, geboren op 13-3-1943 te Harderwijk.
Gehuwd op 8-11-1966 met **Adriaantje Hermijntje VERDONK**, geboren op 28-4-1945 te Ermelo.

Uit dit huwelijk:

1. **Arieke Theodora Hermijntje**, geboren op 7-3-1970 te Ermelo.

Notulen Algemene Ledenvergadering van de Oudheidkundige Vereniging Herderewich d.d. 19 februari 2004

Opening

De voorzitter heet iedereen van harte welkom, in het bijzonder de spreker voor deze avond.

Lezing

Drs. L.N.H. Bakker houdt een boeiende lezing, getiteld "Kunst uit het herfsttij der middeleeuwen".

De voorzitter heropent de vergadering

Mededelingen

De voorzitter herinnert aan de excursie op zaterdagmiddag 8 mei a.s.. Het reisdoel is Amersfoort.

Notulen van de Algemene vergadering d.d. 19 februari 2003

De notulen worden, na een correctie op een verkeerd geschreven naam, door de vergadering goedgekeurd.

Jaarverslag secretaris

De voorzitter stelt, dat uit het jaarverslag blijkt dat Herderewich een goed jaar achter de rug heeft.

Het financieel verslag getuigt van een gezonde vereniging. Maar volgens de voorzitter is de vereniging niet echt gezond want Herderewich lijdt aan bloedarmoede. De vacatures in het bestuur worden niet opgevuld, waardoor werk blijft liggen. Het moet toch mogelijk zijn in een vereniging van 400 leden twee leden te vinden, die bereid zijn om bestuurslid te worden. Worden de vacatures niet ingevuld dan sterft Herderewich een stille dood. Zover mag het niet komen.

De voorzitter bedankt alle leden die het afgelopen jaar werkzaamheden voor Herderewich hebben verricht.

De vergadering keurt het jaarverslag zonder wijzigingen goed.

Financieel verslag en verslag kascommissie

De kascommissie bestond uit de heren A.F. van Eeden en W. Papegaaij. Zij hebben de stukken gecontroleerd en geen onregelmatigheden geconstateerd. Ze stellen de vergadering voor het bestuur te dechargeren.

De vergadering gaat hiermee akkoord. De nieuwe kascommissie zal bestaan uit de heren W. Papegaaij en P. Dijkstra.

Begroting

De vergadering keurt de begroting goed.

Verkiezing bestuursleden

Statutair treedt de heer J.C. de Groot af. Hij stelt zich herkiesbaar. Er zijn geen tegenkandidaten bij het bestuur ingediend. De vergadering herkies bij acclamatie de heer De Groot.

Rondvraag

Mevr. M. van Lier - van Ballegooij stelt zich beschikbaar om de lezingen te verslaan. Het bestuur zal zorgdragen dat de bandrecorder aanwezig is. Eén van de leden vraagt of het mogelijk is om in het onderwijs iets aan erfgoed-educatie te doen. De voorzitter zegt toe het in het bestuur te bespreken.

De heer P. Dijkstra spreekt zijn waardering uit over het werk dat het bestuur in 2003 tot stand heeft gebracht. Dit wordt met applaus van de vergadering ondersteund.

Sluiting

De voorzitter sluit hierna de vergadering.

N.C.R. de Jong, voorzitter/wnd. secretaris.

Samenstelling bestuur, werkgroepen en meewerkende leden

Bestuur:

		postcode	telf.	functie
N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	3845 AR	42 13 42	voorzitter
P. Stellingwerf				candidaat-secretaris
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	penningm.
R.van der Schaaff	Ln.der Ver.Naties 9	3844 AD	41 36 13	excursies
J. de Groot	Stationslaan 165	3841 CZ	42 82 72	excursies
C.S.E. Muiser	Rietgorsmeen 53	3844 ZL	42 81 37	P.R.

Redactie:

R.K.S. Beute	Smeepoortenbrink 17	3841 EZ	41 62 63	hfd.red.
G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	3841 GM	42 06 93	lid
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	lid
A.J.F. Numan	Venkel 24, Dronten		0321-338212	spec.ed.

Bibliotheek

G. Berends	Rederijkerstraat 8	3842 JT	41 34 98	
------------	--------------------	---------	----------	--

Ledenadministratie

K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	
----------------	-----------------	---------	----------	--

Werkgroep archeologie:

N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	3845 AR	42 13 42	voorzitter
W.D. Grimm	Bunschotenmeen 33	3844 HE	41 86 61	lid
namens de Archeologische Werkgroep Nederland:				
H.W. Stuurman	Rietgorsmeen 74	3844 ZV	43 48 78	lid

Werkgroep genealogie:

G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	3841 GM	42 06 93	lid
R. van Sonnen-Kost	Middenlaan 9	3843 BA	41 59 48	lid
A. Jansen	Nassaulaan 5, Ermelo	3851 XZ	55 16 03	lid
J.J. Pettinga	Emdenmeen 14	3844 EC	41 64 16	lid
W. Van Wijk	Pegasus 21	3893 DR	Zeewolde	
Fam. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	lid

Werkgroep Kroniek van Harderwijk:

J.J.H. Kooiman	Burg.Numanlaan 76	3841 XN	41 96 38	voorz.
G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	3841 GM	42 06 93	lid

Werkgroep Open Monumentendag

N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	3845 AR	42 13 42	voorzitter
R. Poolen-Brouwer.	Kruisweg 4, Hierden	3849 WA	41 73 24	lid
R. van der Schaaff	Ln.der Ver.Naties 9	3844 AD	41 36 13	lid
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	lid
Namens het Stadsgilde:	Mevr. A. Philipsen			

naam	straat	postcode	telefoon	functie
Werkgroep Excursies				
J.C. de Groot	Stationslaan 165	3844 GD	42 82 72	voorzitter
R. van der Schaaff	Ln.der Ver.Naties 9	3844 AD	41 36 13	lid

Werkgroep Geveldocumentatie

R.K.S. Beute	Smeepoortenbrink 17	3841 EZ	41 62 63	
--------------	---------------------	---------	----------	--

Werkgroep Website

K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	
----------------	-----------------	---------	----------	--

Werkgroep Redactiecommissie "Harderwijkreeks"

J.J.H. Kooiman	Burg. Numanlaan 76	3841 XN	41 96 38	
J.P.H. van Valderen	Muntplein 21	3841 EE	43 07 44	

Werkgroep Verspreiding Vittepraetje

hoofddistributeur	G. Berends	Rederijkerstraat 8	41 34 98	
-------------------	------------	--------------------	----------	--

verspreiders

wijk	naam	adres	telefoon
1 = Stadsweiden	B. Karssen	Gruttomeen 39	42 10 73
2 = Slingerbos	mevr. C.Deitmers	Churchillaan 47	41 51 55
3 = Wittenh./Veldkamp	mevr. de Vries	Rooseveltlaan 24	
4 = De Stad	J.J.H. Kooiman	Burg. Numanlaan 76	41 96 38
5 = Stadsdennen	H. Schaaf	Guido Gezellelaan 4	41 43 38
6 = Stationslaan	R. v..d.Schaaff	Laan der VN 9	41 36 13
7 = Zeebuurt	L. Postma	Hendric Stevinstraat 8	41 51 78
8 = Hierden	mevr. Messerschmidt	Zuiderzeestraatweg 61	45 21 83
9 = Ermelo	T. Goossens	De Acht Schepel 18	55 42 76
10 = Frankrijk	B.A.M.M.v.d.Voordt	Kuulekamp 6	41 96 15
11 = Drielanden	N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	42 13 42
12 = Ceintuurbaan	G. Berends	Rederijksstr. 8	41 34 98
14 = Vissersbuurt	Mevr. E. Beute-Oskam	Smeepoortenbrink 17	41 62 63
15 = Friesegracht	M. van Broekhoven	Friesegracht 7	41 51 73

reserve-verspreiders Harderwijk

J.C. Bood	Bachdreef 239	43 36 92
A. den Oudsten	Burg. Numanlaan 24	42 06 45
H. Skora	Churchill-laan 2	41 53 97
Fam. Uittien	J.P.Heyelaan 58	41 44 31
Mevr. J. Spaan-Foppen	Da Costastraat 11	41 55 64

reserve-verspreiders Hierden

B. Rugers	Duinlaan t.o. 19	45 20 61
Mevr. de Gans	Beekweg 8	45 21 06
L.W. Warmenhoven	Oostermheenweg 16	45 19 05

Scheepstimmerwerf op de kop van de haven Iomstreeks 1910.

Oudheidkundige vereniging
"HERDEREWICH"
Postbus 210,
3840 AE Harderwijk